

Bartosz Cemborowski

# **„My tu nie mówimy, ino godumy i jesteśmy z tego dumni” O tym, dlaczego gwary wielkopolskie przetrwały (na przykładzie języka mieszkańców wsi powiatu międzychodzkiego)**

## **Wstęp**

Jednym ze zjawisk językowych, które obserwujemy w ostatnich latach, jest zanik gwar przegrywających z polszczyzną ogólną. Istotnymi czynnikami, które wpłynęły na ten proces, stały się migracje ludności oraz rozwój oświaty i mediów (Karaś, b.d.). Zastępowanie gwary przez język literacki zostało opisane przez Karola Dejnę, który nazwał je *integracją językową* (Dejna, 1991, s. 11).

W wielu regionach Polski gwary pozostają wciąż żywe, ich stosowanie uzależnione jest jednak od sytuacji społecznej, w jakiej w danym momencie znalazł się mówiący. Związane jest to z funkcjonowaniem dyglosji, której koncepcja została opracowana w 1959 roku przez Charlesa Fergusona. Badacz wyróżnił dwa warianty języka: pierwszy, mający wyższy prestiż, używany jest w sferach publicznych (szkoły, urzędy); drugi, który stanowi wariant niski, stosowany jest w relacjach prywatnych (przyjaciele, rodzina) (Zielińska, 2003, s. 97). Badani przeze mnie Wielkopolanie w sytuacjach oficjalnych używają polszczyzny ogólnej,

The study was conducted at author's own expense.

The author declares that he has no competing interests.

Publisher: Institute of Slavic Studies PAS & The Slavic Foundation.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License ([creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/](http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/)), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2015.

w relacjach prywatnych – gwar wielkopolskich. Co więcej, na badanym terenie można zaobserwować tendencję odwrotną do zaniku, dzięki istnieniu mody językowej<sup>1</sup> na gwary, która spowodowała zainteresowanie lokalną odmianą polszczyzny jako jednym z wyznaczników regionalnej identyfikacji. Moda sprawia, że gwary funkcjonują jako język twórczości ludowej i imprez folklorystycznych<sup>2</sup>.

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie: Dlaczego gwary wielkopolskie przetrwały w języku wielu użytkowników, mimo rozwijającej się w Polsce tendencji do ich zaniku? Badania terenowe zostały przeprowadzone we wsiach powiatu międzychodzkiego. Informacje uzyskano podczas rozmów metodą wywiadu autobiograficznego poprzez lekko sterowaną rozmowę o życiu rozmówców i ich języku. Wykorzystana została również metoda „kuli śnieżnej”, którą stosuje się w badaniach członków grup społecznych (Babbie, 2009, s. 213). Badania były prowadzone do momentu, gdy kolejne rozmowy nie przynosiły nowych materiałów, a informacje powtarzały się. Można zatem mówić o pewnym „nasyceniu” informacji (Kabzińska, 1999, ss. 19–20). Istotną rolę w wypowiedziach użytkowników pełni również pamięć komunikacyjna, której główną cechą jest „ograniczony horyzont czasowy”. Pamięć ta sięga nie dalej niż 100 lat wstecz (Traba, 2006, ss. 32–33). Metodę pomocniczą podczas badań terenowych stanowiła analiza zawartości wskazanych przez respondentów stron internetowych poświęconych tej tematyce.

## Historia i obraz Polski homogenicznej

Powiat międzychodzki znajduje się w zachodniej Wielkopolsce i liczy obecnie 36 704 mieszkańców<sup>3</sup>. Położenie i historia miasta świadczy o tym, że teren ten należał do pogranicza<sup>4</sup> polsko-niemieckiego. Miasto, nazywane również Birnbaum, założone w XIV wieku pozostawało polskie aż do 1793 roku, kiedy w wyniku II rozbioru Rzeczypospolitej stało się częścią Prus. Na mocy traktatu wersalskiego miasto ponownie znalazło się w granicach

<sup>1</sup> „Moda to charakterystyczny dla danej epoki i środowiska zespół cech obejmujących strój, zachowanie, zainteresowania, światopogląd” (Dunaj, 1996, s. 76). „Do tej definicji słownikowej trzeba dodać język, moda bowiem obejmuje także słowa, ich połączenia, części słowotwórcze. Wyraz czy wyrażenie stają się modne wówczas, gdy są używane częściej niż zwykle, a ich użycie nie jest uzasadnione potrzebami komunikacyjnymi. Wyrazy modne wydają się użytkownikom języka lepsze, ładniejsze, oryginalniejsze, atrakcyjniejsze od innych, sygnalizują w ich mniemaniu przynależność do określonego środowiska lub do jakiejś pożądanej grupy wtajemniczenia” (Kołodziejczak, 2006, s. 220).

<sup>2</sup> Kompendium Internetowe *Gwary Polskie*: [www.gwarypolskie.uw.edu.pl](http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl)

<sup>3</sup> Statystyki Głównego Urzędu Statystycznego w Poznaniu za rok 2014.

<sup>4</sup> Pogranicze jest „obszarem stykających się z państw, których granica częściowo rozdziela różne grupy etniczne i narodowe, ale nie jest ona granicą nieprzenikalną” (Kłoskowska, 1994, s. 102).

Polski i przywrócono jego polską nazwę, która do dziś brzmi Międzychód (Zysnarski, 2007, s. 11). Na terenie powiatu znajdował się najdalej wysunięty na zachód odcinek granicy polsko-niemieckiej, a znajdujący się tam słup graniczny i tablica z polskim godłem zostały zniszczone w 1933 roku przez hitlerowców<sup>5</sup>. Pograniczny charakter omawianego obszaru świadczy o jego wielokulturowości, która na większości obszarów zarówno dawnej, jak i obecnej Polski staje się historyczną dominantą (Majcherek, 2008, s. 199).

W okresie PRL w zachodniej Wielkopolsce prowadzone były działania zmierzające do ukrycia wielokulturowości. Jednym z celów władzy było ujednoczenie języka mieszkańców na rzecz polszczyzny ogólnej. Działania przypominały *integrację językową* mającą miejsce na sąsiadujących z Wielkopolską terenach, które zostały przyłączone do Polski w 1945 roku. Proces ten na Ziemiach Zachodnich miał doprowadzić do ujednoczenia kulturowego społeczeństwa polskiego oraz używania języka ogólnego<sup>6</sup>.

Działalność władz na terenie powiatu międzychodzkiego została wymierzona nie tylko przeciw grupom osiedleńczym, ale także przeciw użytkownikom gwar. Szczególnie nasilone działania miały miejsce w takich organizacjach jak wojsko, gdzie zmuszano do używania polszczyzny ogólnej wszystkich, którzy się nią nie posługiwali:

*Jo żym wef wojsku bułym ftym wojsku śwjynty Anny (...) a spróbowołeś powiedzeń coś po naszymu, to od razu ci oficer abo inny kozoł do rana w żimnie stać. A jak gorszy buł to od razu w ryja pszymalowoł. A tero każdy ślabro, co kce. (...) Może jakby num kedyś nie zabroñali, to dziś byśmy godali jak uni kcieli... a tak wiesz! Jak gównórze! Zakazony owoc najlepi zasmakuje<sup>7</sup>. (MB Stare Gorzycko)<sup>8</sup>*

Ówczesna sytuacja wymusiła dyglosję. Mieszkańcy terenu pogranicza musieli dostosować wariant mowy do sytuacji społecznej, w jakiej się znajdowali. Respondenci zauważają, że postanowili sprzeciwić się władzy i zachować lokalny wariant mowy na poziomie relacji domowych. Władze PRL, chcąc stworzyć obraz kraju homogenicznego, karały za posługiwanie się gwarą na forum oficjalnym:

*No jedzynia za duzo to nie buło, bo fszystko na kartki. Ale jak żeś do partii nalezoł, to lepi miołeś. Ino śfinty Boże jak na zebraniu wyślabrołeś śe, znaczy wygodoleś, że zaciungosz,*

<sup>5</sup> Narodowe archiwum cyfrowe: <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/93427/h:116/> (wejście 20.09.2015).

<sup>6</sup> Założeniem polityki PRL było przejście „przez różnorodne grupy osiedleńcze ujednoczonej wersji preferowanych przez państwo kultury narodowej i języka ogólnonarodowego” (Zielińska, 2013, s. 50).

<sup>7</sup> Ja byłem w wojsku świętej Anny (...) a spróbowołeś powiedzić coś po naszymu, to od razu ci oficer albo inny kazał do rana w zimnie stać. A jak gorszy był to od razu w twarz uderzył. A teraz każdy mówi, co chce (...) Może jakby nam kiedyś nie zabraniali, to dziś byśmy mówili, jak oni chcieli... a tak wiesz! Jak gówniarze! Zakazany owoc najlepiej smakuje.

<sup>8</sup> Wykaz rozmówców na końcu tekstu.

*że mosz pyrki a nie kartofle to koniec. Jo tam nie chodźła na klaki ino chłop, bo un tam przynależoł. Wiadumo kto buł tam, to coś tam z tego mioł, tej. Po myszkańu, po deputatach... kuńec. I tak samo te ze wschodu, te co inaczy godali niż my, bo bliży rusków se ńurodźili, to tak słamo<sup>9</sup>. (IP Bielsko)*

Ze wspomnień moich rozmówców wynika, że zachowali lokalny wariant mowy w swoim języku, gdyż posługiwali się nim w relacjach prywatnych, a po 1989 roku mogli już swobodnie mówić w gwarach. Okres PRL odcisnął jednak swoje piętno w świadomości użytkowników, którzy mimo zmiany ustroju nadal stosują dwa różne warianty polszczyzny (ogólnopolski i gwarowy) w różnych sytuacjach.

*A tero to inczaczy. Tero to jo se ćesze, że nie musze se sztramować i godać tak, jak uni chcum... Tero num nikt nic nie koże i godumy jak chcyma<sup>10</sup>. (IP Bielsko)*

W Polsce po 1989 roku zaczęto odkrywać lub przypominać sobie dawną różnorodność polskich miejscowości (Pasieka, 2013, s. 129). Różnorodność ta na badanym terenie ujawnia się między innymi w języku, który przetrwał. Respondenci zauważają, że chcą mówić w gwarach, bo jest to język ich rodzin, który kiedyś był zakazany przez władze PRL. Istotnym czynnikiem, który wpłynął na to, że gwary wielkopolskie przetrwały, jest historia Polski i bunt przeciwko władzy – respondenci postanowili sprzeciwić się narzucanym normom i zachować język na poziomie relacji domowych.

## Identyfikacja

Inny Słownik Języka Polskiego definiuje identyfikację jako utożsamienie się z „kulturą, przekonaniem, wartościami itp. grupy” (Bańko, 2000, s. 522). Do tych elementów można dodać także język. Respondenci na terenie wsi powiatu międzychodzkiego wyrażają poczucie dumy z przynależności do wielkopolskiego społeczeństwa i identyfikują się z nim, co manifestuje się w używaniu gwar. Jak tłumaczą, ich obecność jest jednym z wyznaczników odrębności w stosunku do reszty społeczeństwa, które mówi polszczyzną ogólną lub posługuje się innymi dialektami.

<sup>9</sup> No jedzenia za dużo nie było, bo wszystko na kartki. Ale jak do partii należałeś, to lepiej miałeś. Tylko święty Boże, jak na zebraniu powiedziałeś, znaczy wygadałeś, że zaciągasz, że masz pyrki a nie kartofle to koniec. Ja tam nie chodziła rozmawiać tylko mąż, bo on tam przynależał. Wiadomo kto był tam, to coś z tego miał, ty. Po mieszkaniu po deputatach... Koniec. I tak samo ci ze wschodu, ci co inaczej mówili niż my, bo bliżej Rosjan urodzili się to tak samo.

<sup>10</sup> A teraz to inaczej. Teraz to ja się cieszę, że nie muszę się pilnować i mówić tak, jak oni chcą... teraz nam nikt nic nie każe i mówimy, jak chcemy.

*Jo żym sie tu urodziul i tak godum jak inni nasi. Jakbyś chciał to jo: potrafię inaczej mówić. Ale po co? To je nasze, to je moje. Jo się tego nie wstydzę. Naszygo poznasz na odległość nawet na końcu świata. Siedzisz i słyszysz... o wiesz, że to sfuj!*<sup>11</sup> (MK Bielsko)

Ślunzoki godajum po sfojymu, warszawioki po sfojymu, a my po naszymu. I tak to jest, i tak być musi, bo jak inaczy? My tu nie mówimy, ino godumy i jezdyśmy z tego dumni, tej!<sup>12</sup> (MC Wielowieś)

Poczucie przynależności i identyfikacji z grupą zwiększa status społeczny gwar. Dzięki temu zmienia się ich sytuacja: przez wiele lat lokalna polszczyzna była dla jej użytkowników powodem do wstydu. Obecnie, według respondentów, wstydzić się powinni natomiast ci, którzy wychowali się pośród osób mówiących gwarą, a używają tylko literackiej odmiany polszczyzny.

*/Nie wstydzicie się, że tak godocie?/*

*A czego tu się wstydzic. Wstydzic to się powinien tyn co wielce się sztramuje i wielkiego pana udaje*<sup>13</sup>. (JC Gorzyń)

*My tu nie mówimy, ino godumy i jesteśmy z tego dumni*<sup>14</sup>. (LK Radgoszcz)

Podczas wywiadów rozmówcy podkreślali rolę, jaką pełni wychowanie i posługiwanie się gwarami w domu. Jest to tendencja ponadpokoleniowa, gdyż o kwestii tej wspominają również starsi użytkownicy gwar. Respondent urodzony w 1947 roku zauważa:

*Jo to z dumu wyniosłym*<sup>15</sup>. (LK Radgoszcz)

Informator urodzony w roku 1982 zauważa:

*Matka tak godała, jo tak ślabrum, łojciec tyż przecie. Z resztum to jest wygodńsze niż godanie jak jakiś... no jakiś cholera wi kto*<sup>16</sup>. (GP Wielowieś)

Silne poczucie identyfikacji starszego pokolenia przejawiające się w używaniu gwar sprawiło, że gwary wielkopolskie przetrwały w języku użytkowników w przeszłości. Fenomen mody na gwary w młodszych pokoleniach daje nadzieję na przetrwanie gwar w przyszłości.

<sup>11</sup> Ja tu urodziłem się i tak mówię jak inni nasi. Jakbyś chciał to ja: potrafię ładnie mówić. Ale po co? To jest nasze, to jest moje. Ja się tego nie wstydzę. Naszego poznasz na odległość nawet na końcu świata. Siedzisz i słyszysz... o wiesz, że to swój!

<sup>12</sup> Ślązacy mówią po swojemu, warszawianie po swojemu, a my po naszymu. I tak to jest, i tak być musi, bo jak inaczej? My nie mówimy, ino godumy i jesteśmy z tego dumni!

<sup>13</sup> /Nie wstydzicie się, że tak mówicie?/

A czego tu się wstydzic. Wstydzic to się powinien ten, co pilnuje się i wielkiego pana udaje.

<sup>14</sup> My nie mówimy, tylko godumy i jesteśmy z tego dumni.

<sup>15</sup> Ja to z domu wyniosłem.

<sup>16</sup> Matka tak mówiła, ja tak mówię, ojciec też przecież. Zresztą to jest wygodniejsze, niż mówienie jak jakiś... no jakiś cholera wie kto.

## Moda na gwary w internecie

Znaczącą rolę w rozwoju mody na gwary w Wielkopolsce odgrywa internet, który sprawia, że fizyczne oddalenie nie jest barierą w procesie komunikacji i spójności grupy (Greń, 2008, s. 431), dzięki czemu użytkownicy tej odmiany polszczyzny z całej Polski mogą się ze sobą komunikować. Sieć ma wpływ szczególnie na najmłodszych użytkowników języka, którzy pod wpływem takich form jak fanpage'e na portalach społecznościowych i memy internetowe kodują regionalizmy w swej pamięci i wykorzystują je do komunikacji, co potwierdzają podczas przeprowadzonych rozmów (Cemborowski, 2014, ss. 91–92).

Szczególnie istotną rolę odgrywają portale społecznościowe<sup>17</sup>, w obrębie których funkcjonują fanpage'e<sup>18</sup>. Dzięki witrynom internauci mogą poznawać nowe regionalizmy, rozmawiać z innymi użytkownikami w gwarze, słuchać muzyki i czytać fragmenty utworów stylizowanych gwarowo. Wśród tego rodzaju stron odnajdujemy pięć najbardziej popularnych witryn skupiających osoby zainteresowane gwarami wielkopolskimi<sup>19</sup>.

Fanpage	Liczba internautów, którzy przynależą do witryny	Charakterystyka witryny, której dokonał moderator
<b>Gwara poznańska</b>	18 848 internautów	„Strona poświęcona dialektowi wielkopolskiemu”
<b>Dawniej tutaj – gwara wielkopolska</b>	11 161 internautów	„Poznajcie gwarę poznańską w jej kościańskim odcieniu i koniecznie odwiedźcie nasz dźwiękowy serwis gwarowy: <a href="http://www.dawniejtutej.pl">www.dawniejtutej.pl</a> ”
<b>Poznańska gwara</b>	8 165 internautów	„Gwara zanika – KRZEWY JĄ!”
<b>Godumy po Naszymu</b>	5 737 internautów	„Godumy po Naszymu czyli pielęgnujemy i kontynuujemy tradycję Gwary Poznańskiej”
<b>Gwara poznańska</b>	3 118 internautów	„Gwara poznańska”

Fanpage'e dotyczące wielkopolskich gwar na portalu społecznościowym *Facebook*

<sup>17</sup> Portal społecznościowy to „Rodzaj społeczności internetowych zgrupowanych w konkretnym portalu, którego użytkownicy przez wymianę informacji, doświadczeń i zainteresowań zaspokajają potrzebę kontaktów z innymi ludźmi” (Szewczyk, 2011, s. 381).

<sup>18</sup> „W dosłownym tłumaczeniu z języka angielskiego możemy określić go jako stronę fanów, czyli miejsce w sieci, gdzie wirtualnie spotykają się użytkownicy Internetu, którzy mają np. podobne poglądy, zainteresowania czy są sympatykami jakieś osoby lub grupy. Charakterystyczny typ fanpage'ów został stworzony przez programistów wspomnianego wcześniej portalu *Facebook*. Składają się one z: (1) tablicy, na której użytkownicy wymieniają swoje poglądy i przekazują linki do innych stron w sieci; (2) galerii, czyli miejsca udostępniania zdjęć, memów itp.; (3) aplikacji, które umożliwiają np. przeprowadzenie sond” (Cemborowski, 2014, s. 90)

<sup>19</sup> Badania wykazały, że internauci utożsamiają ludowe gwary wielkopolskie z mową miejską Poznania ze względu na podobieństwa, które są pomiędzy nimi. Gwara poznańska wywodzi się z dialektu wielkopolskiego. „W roku 1900 w obręb miasta włączono gminy: Wildę, Łazarz, Górczyn i Jeżyce. Ludność tych gmin wniosła do miasta Poznania gwarę wiejską (...) Po wyjeździe kilkudziesięciu tysięcy Niemców, napłynęła ludność z okolicznych wielkopolskich wsi i miasteczek” (Gruchmanowa, 2006, s. 23).

Liczba internautów przypisujących fanpage’ę do swojego profilu równa jest sumie polubień – 4 702 9<sup>20</sup>. Najczęściej subskrybowany liczy 18848 facebookowiczów, najrzadziej – 311 8<sup>21</sup>. O modzie na gwary świadczy wzrost liczby polubień omawianych stron w ciągu ostatnich 11 miesięcy<sup>22</sup>. Wskazuje to na zwiększające się zainteresowanie gwarami i powstanie mody na lokalną odmianę polszczyzny.

Nazwa witryny	Wzrost polubień w danym okresie
Gwara poznańska	12510
Dawniej tutaj – gwara wielkopolska	6080
Poznańska gwara	3084
Gwara poznańska	1984
Godumy po naszymu	1838

Wzrost zainteresowania witrynami, które dotyczą gwar wielkopolskich (okres od marca 2014 r. do stycznia 2015 r.)

Jedną z najpopularniejszych form stosowanych na fanpage’ach są memy<sup>23</sup>. Nawiązują one do wielkopolskich regionalizmów i mogą przybierać dwie formy. Pierwsza z nich zawiera regionalizm, odpowiednik w polszczyźnie ogólnej, przykład użycia i zdjęcie, które wizualizuje pojęcie. Druga odmiana pozbawiona jest ilustracji:



Dwie podstawowe formy memów, które występują na portalach społecznościowych

<sup>20</sup> Jest to liczba umowna – internauta może polubić więcej niż jeden fanpage, wówczas liczba wskazanych użytkowników maleje.

<sup>21</sup> Na Facebooku wymiennie stosuje się określenia like i polubienie.

<sup>22</sup> Okres od marca 2014 r. do stycznia 2015 r.

<sup>23</sup> Mem – „Rodzaj kompleksowej idei, która formuje się w jednostkę pamięci i jest rozprzestrzeniana przez nośniki – fizyczne reprezentacje memu” (Kamińska, 2011, ss. 60–61). „Jest potocznie używane przez internautów na oznaczenie kompleksu znaków werbalnych i wizualnych, przekazywanego i modyfikowanego za pośrednictwem sieci” (Niekrewicz, 2014, s. 157).

Formy te dotyczą wielu pól tematycznych, wśród których wyróżnić możemy żywność (*trzęsionka* ‘galareta mięsna’, *nawarka* ‘zupa mleczna’)<sup>24</sup>, czynności (*spucnąć* ‘jeść szybko’, *trafić* ‘spotkać’), określenia człowieka (*ciul* ‘oferma’, *maluda* ‘ktoś niskiego wzrostu’), miejsca (*fyrtel* ‘część miasta, dzielnica’, *sklep* ‘piwnica’), odzieży (*bindka* ‘krawat’, *cwyter* ‘sweter’), zwierzęta (*glapa* ‘wrona’, *kokot* ‘kogut’), części ciała (*kieloch* ‘ząb’, *jadaka* ‘gęba’), używki (ćmik ‘papieros’, *deptano gorzoła* ‘wódka własnej produkcji’), pieniądze i elementy z nimi związane (*bejmy* ‘pieniądze’, *portmonetka* ‘damski portfel’), zawody (*pipol* ‘piekarz’, *szkieł* ‘policjant’), środki lokomocji (*bana* ‘pociąg’, *bimba* ‘tramwaj’), pogoda (*klara* ‘słońce’, *gisówa* ‘ulewa’) i inne.

Ważną przyczyną tego, że gwary wielkopolskie przetrwały w języku użytkowników, jest moda językowa. Nowe formy, które powstały w wyniku rozwoju technologii, sprawiają, że najmłodsze pokolenie interesuje się i posługuje lokalnym wariantem polszczyzny.

## Zakończenie

Celem tego studium była odpowiedź na pytanie: Dlaczego gwary wielkopolskie przetrwały w języku wielu użytkowników, mimo rozwijającej się w Polsce tendencji do ich zaniku? Badania przeprowadzone na terenie powiatu międzychodzkiego pozwoliły wyłonić trzy główne przyczyny, które wpłynęły na fenomen zachowania lokalnego wariantu polszczyzny. Istotny wpływ na zachowanie gwar wśród użytkowników starszego pokolenia miała historia. Badany obszar jest terenem pogranicza polsko-niemieckiego, które charakteryzuje się wielokulturowością. Po II wojnie światowej znalazły się na nim grupy przesiedleńców, w związku z czym władza prowadziła działania mające ujednoczyć obszar również pod względem językowym. Działania zostały podjęte nie tylko przeciw nowym mieszkańcom, ale także autochtonom, których znaczna część porozumiewała się w gwarach wielkopolskich. Sytuacja ta wymusiła na użytkownikach dyglosję, dzięki której gwary przetrwały w komunikacji prywatnej. Użytkownicy zauważają, że postanowili sprzeciwić się narzuconym normom i mimo zakazu nadal używać gwar na poziomie relacji domowych.

Drugim elementem, który łączy starsze i młodsze pokolenia, jest identyfikacja. Respondenci twierdzą, że są dumni ze sposobu, w jaki się porozumiewają. Mowa jest częścią ich

<sup>24</sup> W nawiasach podano przykładowe regionalizmy, które można odnaleźć na memach. Tłumaczenia zawierają formy, które znajdują się na memach.



dziedzictwa i sprawia, że wyróżniają się na tle innych Polaków. Podkreślają, że posługiwanie się gwarami jest dla nich zaszczytem i powinni wstydzić się ci, którzy całkowicie je porzucają i przechodzą na polszczyznę ogólną. Wszystkie generacje wiekowe potwierdzają rolę wychowania i używania gwar w domu.

Najnowszą formą, która wpływa na zachowanie wielkopolskiego wariantu mowy wśród młodych respondentów, jest moda na gwary. Znaczący wpływ na jej rozwój ma internet. Dzięki sieci najmłodszy użytkownicy mogą porozumiewać się za pomocą lokalnej mowy, mimo że są oddaleni w świecie rzeczywistym. Formy takie jak fanpage'e na portalach społecznościowych i prezentowane na nich memy dają nadzieję, że gwary całkowicie nie zanikną w języku. Pamięć najstarszych użytkowników języka o historii, wspólna dla wszystkich pokoleń identyfikacja z regionem oraz nowe media wykorzystywane przez najmłodszych dają nadzieję na przetrwanie gwar w języku przyszłych pokoleń.

Inicjał rozmówcy	Rok urodzenia	Miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania i przeprowadzenia rozmowy
JC	1940	Gorzyń	Gorzyń
LK	1947	Międzychód	Radgoszcz
IP	1948	Międzychód	Bielsko
MB	1951	Stare Gorzycko	Stare Gorzycko
MC	1964	Wielowieś	Wielowieś
GP	1982	Sieraków	Wielowieś
MK	1990	Sieraków	Bielsko

Wykaz rozmówców

## Bibliografia

- Babbie, E. (2009). *Podstawy badań społecznych*. (W. Betkiewicz, Tłum.). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bańko, M. (2000). *Inny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cemborowski, B. (2014). O promowaniu dialektu wielkopolskiego w Internecie: Raport z badań. *Adeptus*, (4), 86–103. <http://doi.org/10.11649/a.2014.010>
- Dejna, K. (1991). Interferencja oraz integracja w gwarach. W K. Dejna, *Z zagadnień ewolucji oraz interferencji językowej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Dunaj, B. (1996). *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Wilga.

Fanpage Dawniej-tutej. Gwara wielkopolska. (b.d.). Pobrano 21 września 2015, z [www.facebook.com/dawniejtutej?fref=ts](http://www.facebook.com/dawniejtutej?fref=ts)

Fanpage Godomy po naszymu. (b.d.). Pobrano 21 września 2015, z [www.facebook.com/Godomy](http://www.facebook.com/Godomy)

Fanpage Gwara Poznańska (b.d.-b). Pobrano 21 września 2015, z <https://www.facebook.com/gwarapoznan>

Fanpage Gwara Poznańska. (b.d.-a). Pobrano 21 września 2015, z [www.facebook.com/gwarapoznanska](http://www.facebook.com/gwarapoznanska)

Fanpage Poznańska Gwara. (b.d.). Pobrano 21 września 2015, z [www.facebook.com/poznanskagwara](http://www.facebook.com/poznanskagwara)

Greń, Z. (2000). *Śląsk Cieszyński: Dziedzictwo językowe*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.

Greń, Z. (2008). Śląska lokalność w Internecie. W J. Kruczewska (Red.), *Oblicza lokalności: Ku nowym formom życia lokalnego* (ss. 431–441). Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk.

Gruchmanowa, M. (2006). *Językoznawcze wędrówki nie tylko po Poznaniu*. Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.

Kabzińska, I. (1999). *Wśród kościelnych Polaków: Wyznaczniki tożsamości etnicznej (narodowej) Polaków na Białorusi*. Warszawa: Instytut Etnologii i Archeologii PAN.

Kamińska, M. (2011). *Nieczne memy: Dwanaście wykładów o kulturze Internetu*. Poznań: Galeria Miejska „Arsenał”.

Karaś, H. (b.d.). Przemiany społeczno-cywilizacyjne a zmiany w języku mieszkańców wsi. Pobrano 21 września 2015, z [http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl/index.php?option=com\\_content&task=view&id=727&Itemid=56](http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=727&Itemid=56)

Kłoskowska, A. (1994). Pogranicze kulturowe w perspektywie badań biograficznych. W W. Władyka (Red.), *Inni wśród swoich*. Warszawa: Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk.

Kłoskowska, A. (2012). *Kultury narodowe u korzeni*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Kołodziejczak, E. (2006). Festiwal radosnych zakupów – moda językowa na tle współczesnych zmian kulturowych. W E. Kołodziejczak (Red.), *W kręgu polszczyzny dawnej i współczesnej. Księga ofiarowana dr. hab. Kazimierzowi Długoszowi, profesorowi Uniwersytetu Szczecińskiego* (ss. 219–231). Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.

Kompendium Internetowe *Gwary Polskie*. (b.d.). Pobrano 21 września 2015, z [www.gwarypolskie.uw.edu.pl](http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl)

Majcherek, J. (2008). Mit wielokulturowości jako ideał aksjologiczny. W M. Szymeja (Red.), *Etniczność: O przemianach społeczeństw narodowych* (ss. 193–202). Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”.

Narodowe Archiwum Cyfrowe. (b.d.). Pobrano 21 września 2015, z [www.audiovis.nac.gov.pl/obraz/93427/h:116/](http://www.audiovis.nac.gov.pl/obraz/93427/h:116/)

Niekrewicz, A. (2014). Kot jako bohater memów internetowych – między grą językową a dialogiem. W E. Skorupska-Raczyńska, W. Kuska & J. Rutkowska (Red.), *Kot w kulturach świata:*

Gorzowskie studia bestiograficzne (ss. 157–169). Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim.

Pasieka, A. (2013). Wielokulturowość po polsku. O polityce wielokulturowości jako mechanizmie umacniania polskości. W J. Bartmiński (Red.), *Kultura i społeczeństwo* (ss. 129–155). Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.

Szewczyk, A. (2011). Popularność funkcji serwisów społecznościowych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego „Studia Informatica”, 28, 381–395.*

Tambor, J. (2010), Kulturowe wyznaczniki tożsamości: Tożsamość mieszkańców województwa śląskiego. Katowice. Pobrano 21 września 2015, z [http://www.regionalneobserwatoriumkultury.pl/kon2.html?file=tl\\_files/fotki%20kk/Kulturowe%20wyznaczniki%20tozsamosci%20-%20Jolanta%20Tambor.pdf](http://www.regionalneobserwatoriumkultury.pl/kon2.html?file=tl_files/fotki%20kk/Kulturowe%20wyznaczniki%20tozsamosci%20-%20Jolanta%20Tambor.pdf)

Traba, R. (2006). *Historia: Przestrzeń dialogu*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk.

Zielińska, A. (2003). Czy polszczyzna północnokresowa ma szanse przetrwania? (w świetle koncepcji dyglosji i żywotności etnolingwistycznej „Ethnolinguistic Vitality”). *Acta Baltico-Slavica, 27, 97–109.*

Zielińska, A. (2013). *Mowa pogranicza: Studium o językach i tożsamościach w regionie lubuskim*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.

Zysnarski, J. (2007). *Monografia Międzychodu*. Międzychód: Drukarnia-Międzychód.

## On why have the dialects of the Province of Greater Poland survived (an example, the language of Międzychodzki district inhabitants)

The aim of this article is to respond to the question: Why have the dialects of the Province of Greater Poland survived while the dialects from other parts of Poland are in decline? The analytical material relates to the statements of the users of this dialect who live in the western parts of Greater Poland (Międzychodzki district). It was collected during fieldwork in the villages of the Międzychodzki district between 2012 and 2015. The research methodology was based on autobiographical interviews, questionnaires and participant observations. Three important factors which contributed to the survival of the dialects of Greater Poland are: the history of this region, the identity of its people and the fashion for dialect use among the younger generation of Greater Poland's inhabitants.

### Keywords:

Greater Poland dialect; history; identification; fashion

## **„My tu nie mówimy, ino godumy i jesteśmy z tego dumni” O tym, dlaczego gwary wielkopolskie przetrwały (na przykładzie języka mieszkańców wsi powiatu międzychodzkiego)**

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie: Dlaczego gwary wielkopolskie przetrwały, podczas gdy w innych regionach Polski zauważalna jest tendencja do ich zaniku? Materiałem wykorzystanym w analizie są wypowiedzi mieszkańców wsi powiatu międzychodzkiego, którzy posługują się gwarą. Materiał został zebrany podczas badań terenowych w latach 2012–2015 za pomocą takich metod, jak wywiad autobiograficzny, ankiety i obserwacja uczestnicząca. Trzema istotnymi czynnikami, które wpłynęły na to, że gwary przetrwały w języku respondentów, są: historia, identyfikacja i narastająca wśród młodego pokolenia moda na mówienie gwarą.

### **Słowa kluczowe:**

gwary wielkopolskie; historia; identyfikacja; moda